

16.10.83.

Armas magister Herman Rajamaa!

Muidugi oleksin pidanud juba ammu kirjutama, kuid arvan, et parem hilja, kui mitte kunagi. Ja täna sain valmis kirjutise „Bülletääni“ jaoks, mida ma vist lubasin.. See on rajatud mu ettekandele, mille ma suvel „Metroos“ pidasin - ma ei tea, kas peate sobivaks? Ainuke probleem on, et andsin ettekande teksti „Metroo“ juhatusesele (Jüri-Karl Seim), kes lootsid mingi teose trükkida. Kui see teoks saab, siis oleks neil vist eesõigus, kuna ettekanne sai ju seal peetud. Teile saadetud tekst on veidi muudetud - võibolla võiks ka mõlemis avaldada? Seda peate küll vist kohapeal otsustama.

Olen siia maani väga ametis olnud õpikute ja kassetide (mis ka viimaks ümbertehtult valmis on) levitamise, sest ega keegi teine niisugust tüütut tööd teha ei taha. Hea meel on aga, et seda on tellitud ja tasapisi tellitakse veelgi - nähtavasti oli midagi taolist vaja. Austraalias levitasin muidugi tasuta kõigile mu kirjutises mainitud kursustel õppijaile (selleks ju riik toetust andis), kuid ostjaid on Austraalias kõige vähem olnud. „Meie Kodu“ pole õppevahenditest sõnagi avaldanud, kuigi 18. septembril oli Eesti Majas muuhulgas õpiku käibele laskmine, kus saksa keele professor väga kenasti kõneles. Pole reklaami - pr. Tults on juba vanast ajast meie suguvõsa vastu äärmiselt vaenulik ja nii pole teda tahtnud paluda kirjutada arvustust ja Õie Haas, eesti keeleteadlane Adelaide'ist, on aastavahetusel toimuvate Eesti Päevade albumi toimetaja ja vabandab ajapuudusega. Ma ei aja taga kuulsust ega taha tingimata oma nime nimetamist, kuid oleks ju hea, kui soovijad teaksid, kust vastavaid õppevahendeid saada võib. Võibolla saaksite Teie kirjutada mingi ülevaate õpikust? Ja ma ei tea, kus oleks õige koht seda avaldada - kas „Eesti Päevalehes“ või „Bülletäänis“? Saatsin „Eesti Päevalehele“ kirjelduse 18. septembril toimunud üritusest. Kuna vahepeal pidime hindu tõstma, sidusin selle kirjutisesse. Saab näha, kas hr. Kokla paneb sisse. Mahavaikimine on olematuks tegemine - ajalehes pole kirjutatud, see tähendab, pole olnudki. Saan täiesti aru Teie tunnetest oma töövihikute kohta. Kuigi ma Austraalia Eesti Seltside Liidu juhatusese kirjateel soovitasin neid tellida, ei ole ma neilt midagi kuulnud. Võibolla on nad seda teinud? Hästi ei usu, - kui lugemin protokollist, et nad arutanud meie õpiku levitamist ilma kuhugi jõudmata, peale seda, kui mul juba kolmandik levitatud... Arvan, et kõige parem plaan oleks Teil ^{oma töövihikute} paluda seal kellelgi asjatundjal kirjutada ülevaade, sisse panna hind ja kust saab tellida ning siis saata kirjutis otse „Meie Kodule“ (ja mujale eesti lehtedesse) ning paluda avaldada. „MK“ aadress: P.O. Box 147, Darlinghurst, 2010, Australia.

Arvan, et kõik edaspidised saadetised tuleks AESL esimehele läkitada, kes on skaut ja peaks olema aus ja hoolas inimene: Bruno Metsar, 5 Prowse Ave., Balwyn, 3103, Australia, kuid kes ei ole suurem asi kirja-kirjutaja. Meinhardt Ots on sekretär, kuid see ajab udujuttu ja on liiga resigneerunud. Eesti Päevadel Adelaide'is on Liidu Esindajatekogu koosolek, kavatsen võimaluse korral sellest osa võtta ja natuke asjast rääkida. Võibolla valitakse uus juhatus Adelaide'i - asi on segamini, sest tavalliselt on Eesti Päevad iga kolme aasta järele, kuid seekord on vaheaeg ainult 2 aastat.

Tore oli Teid jälle kohata - tulihingelisi on nii vähe! Kahju, et ma ei saanud Eesti Algkooli aktusele tulla - pidin hoopis sel ajal dr. Algvere juures olema. Kuid loen lehest, et algkool on elus ja terve - Teil on ka selles oma osa. Tuhat tänu! Tervitades

Tiin Salama

Arvan, et see on õige koht sellele kirjutisele. Võibolla lehtedesse.

Võitluse Lõpetus?
Stockholm - Rootsi juuni 1983.

K 13125-13

Mis aga oli elamus, oli kaks teatrietendust Tallinna Draamateatri poolt: Jaan Krossi "Põrgetoolitund" esitatud Heino Mandri poolt ja Aino Undla-Põldmäe "Viru laulik ja Koidula" esitatud Heino Mandri ja Meeli Söödi poolt. See tasus Stockholm-mineku ära.

Metroo toimus Trollebo metsnike (?) kodus kauni järve ääres. Kahjuks oli osavõtjate arv seekord võrdlemisi madal (umbes 40 ümber) ja alla 30-aastaseid oli ainult 3-4. Juri-Karl Seimil oli väga raske juhataja olla koos alla-aastase tütrekesega. Leena Männik oli aga hea abiline. Sellegi poolest saime kuulda rea huvitavaid ettekandeid peamiselt arkamisajast, kui ka teistest pöördepunktidest eesti rahva ajaloos. Huvitavaimad olid jällegi Laabani omad Underist ja Suitsust ning rahva identisusest. Peale selle oli veel ettekandeid Felix Oinaselt "Kalevipojast", Raimond Kolgilt arkamisajast ja praegusest kirjandusest kodumaal, Jüri Seimilt arkamisajast, Tõnu Parmingult Eesti Vabariigi tekkeloost, eesti töölislukumiseist Ühendriikides aastail 1907-17 ja nüüdisaja Põhja-Ameerika eestlusest, Helga Nõult eesti keele kadumisest maapaos ja tema uuest lugemikust, Enn Nõult Eesti Vabariigi valitsustest Rootsis (huvitav, dokumenteeritud uurimus), Karin Aasmalt eesti kunstist möödunud sajandi teisel poolel, Jüri Estamilt elektroonilistest massiteavetest Eestis ja minult endalt eesti keele õppimisvõimalustest Austraalia koolisüsteemis. Siis veel vestlus "Mida ütleb Eesti ajalugu mulle", kus Tõnu kõiki šokeeris, kui ütles, et tema huvi on tingitud sellest, et ta saab selle eest makstud (Raimond Kolk läks lausa põlema) ja mitmed nuviringid (Enn Nõu näitas peaaegu pidevalt oma videofilmide kogu Eesti kohta - väga põnev) ja õhtused impromptu ettekanded muusika, kirjanduse ja luullevallast. Kava oli tihe ja paeluv. Parast kriitikas arvati, et oleks pidanud olema rohkem noori (!), peaks olema rohkem aktiivset tegevust osavõtjatele ja õhtused kavad peaks olema paremini ettevalmistatud, ning Metroo peaks olema enam väljaspoole vaatav ja tegema rohkem reklaami. Madal osavõtjate arv arvati olevat tingitud ajast, mil toimus ka teisi üritusi, näiteks Ojamaal puht-eestikeelne suvelaager, mille üle ajalehes palju poleemikat oli, kuid mis kuulupoolest olevat väga hästi korda läinud.

Sealt lahkudes võtsid Aita Päts (kes oli oma ümbermaailma reisil ka Austraalias viibinud) ja Aho Rebas mind oma hoole alla ja teel Göteborgi näitasid ilusat Metsakodu maaala. Järgmisel päeval viisid nad mind Koitjärve suvepeole, kus kõneles Hain Rebas ja laulsid ühendkoorid. Õhtul külastasin Vello ja Helga Kangrot, keda ma varem ei tunnud ja kus ma oma üllatuseks teada sain, et Helga Kangro on meie villistlane. Siis muidugi sobisime veelgi paremini ning mõnus jutt kestis varahommikuni. Järgmisel keskhommikul sõitsime Boras'i, kus Aita Päts pidas kõne nende suvepäeval. Natuke kurb oli näha, et osavõtjad peamiselt pensioniealistest koosnesid, kuid omaette elamuseks oli nende daamide esitatud laulu- ja luulepõimik, mis oli loodud Alide Soopõld-Saare poolt, mis oli südamluk ja haarav. Kui läksin teda hiljem õnnitlema, kinkis ta mulle oma luuletustekogu.

Londonis peatusin kolm päeva auvilistlase Salme Pruudeni pool, kes oma 87-le eluaastale vaatamata väga ärgas ja kõbus on. Alul pidin mujal toa üürima, aga kui ta mu vähenõudlikkust talpas, siis pakkus ta mulle võimalust jagada tema elutuba ühe meie Kanada noorliikmega, kes seal oli suvepraktikal õhulaevade ehitamist õppimas - Kristiina Valter. Salme Pruuden on juba selline, et võtab kõik hädasolijad oma tiiva alla. Ta on uskumatu! Tuli ja jalutas veel minuga terve Hyde Pargi läbi, kuigi ma teda sugugi väsitada ei soovinud. Oli juba korraldanud ENUS-i kokkutuleku ja tegi mulle ettepaneku pidada ettekanne ka teistele eestlastele. Ütlesin, et kui saan oma valguspilte näidata, siis võiksin ju ilma suure ettevalmistamiseta rääkida Austraaliast ja Austraalia eestlastest. Peale paljude telefonikõnede toimuski see õhtu nii umbes 40 osavõtjaga.

Kahju, et Londoni jaoks nii vähe aega oli. Seda huvitavat linna tahaks rohkem tundma õppida. Veetsin terve päeva Kew botaanikaaias, kus kõndisin vist kilomeetreid. Järgmisel päeval vaatasin linna. Käisin ka teatris - Strand teater oli võrdlemisi kulunud ja pidin etenduse ajal kaela õiendama, et korralikult näha, kuigi pilet just kõige odavam polnud. Mängisid hästi, kuid olin väga üllatunud kahe naisnäitleja koledate häälte üle.

Sealt läks reis edasi üle põhjanaba San Franciscosse, kuhu jõudsin kell 22.15. Õnneks leidsin linnas veel toa kella 12 ajal, tänu neegrist bussijuhile, kuna enne seda kohe lennujaamast helistamine Eesti Päevade majutajale, et küsida kuidas saaksin üliõpilaselamusse päev varem (õieti öö varem) minna, täiesti tagajärjetuks jäi. Kuigi olime neile \$5 saatnud informatsiooni jaoks, polnud nad seda meile ikkagi saatnud. Miks võtavad sellised vastustustundeta ja vastutulematud inimesed omale ühiskondlikud kohustused?

Veetsin järgmise päeva San Franciscos jalutades. Tunnen juba natuke seda linna, aga mulle meeldib seda uuesti külastada. Oli ilus ilm, leidsin vaikselt nurgakese kail, kus istusin üle tunni vaadeldes sädlevat merd, purjekaid ja turistilaevu. Kõik rahvamassid, külg-külje kõrval seisvad ärid ja kära jäid kaugele seljataha. Õhtul läksin teatrisse, kus nägin kolm ühevaatuselist näidendit. Ameerika näitlemisstiil on natuke erinev inglise ja austraalia omast - olin selle unustanud ja pidin jälle harjuma, mis lõpuks ka õnnestus. Võõrastav oli aga kui programmi lõppedes üks peaosaline kõne pidas, milles palus teatri jaoks annetada, et see pankrotti ei läheks. Kurb küll, aga meeolelule oli see nagu pang külma vett.

Laupäeval kolisin siis San Francisco riikliku ülikooli üliõpilaselamusse. Ametlikku kava veel sellel päeval ei olnud, kuigi oli Geislingeni rahva kokkutulek. Kuna aga Innoga sel õhtul üle hulga aja kokku saime, ei võtnud sellest osa (ma pole ka Geislinglane). Mulle on alati Laaneranniku Eesti Päevad meeldinud just sellepärast, et seal on väga toredad, kodused inimesed ja, et need toimuvad ülikoolide linnakutel, nii et suurem osa rahvast (mõnikord isegi kohalikud) elab koos ja on kerge tuttavaid üles leida ning aega nendega jutelda. Seekord aga ei olnud elanud just kõige mugavamad ja üritused olid kuidagi hajutatud. Mitmed neist isegi toimusid väljaspool ülikooli. Ja nii jäi tavalisest kokkukuuluvustundest nagu midagi puudu. Ei toimunud ka elamute seltskondlikes ruumes (milliseid peaaegu polnudki) spontaanselt algavaid laulu-õhtuid, millistest varem olin väga lugu pidanud.

Kava ise oli aga küllaltki huvitav. Toronto noorte teatriansambel esitas nii eesti kui ka inglise keeles Elmar Maripuu „Esivanemate hääled“, mille lõpuks konsul Aarand Roos küll seistes plaksutas (ja teised tema järel), mis aga minule väga segased tunded jättis. Seal oli kasutatud huvitavaid võtteid ja üldiselt oleks teema pidanud positiivselt mõjuma (algas samanismiga, siis teoorjusest ja katkuaastatest, millele järgnes periood ärkamisajast ja vihje eestlaste vabadusihale mahasurumisele laulupidude 100. aastapäeval ning lõppes Batumi demonstratsioonidega vabas maailmas). Midagi aga häiris mind, kas oli see amatöörlikkus, mõningate näitlejate aktsent, või oli seal midagi ebasirast – ma ei ole veel praegugi selles selgusele jõudnud. Torontost oli ka tulnud noortekoor „Lootus“ Rosemarie Lindau juhatusel. Seda oli lõbu kuulata. Noored, puhtad hääled, sageli ebatavaline harmoonia. Nad esinesid noortaidurite õhtul, ühendkooris laulupeol ja nii omaette kui ka ühendkooris vaimulikul kontserdil.

Muusikat ja ettekandeid noortelt oli suhteliselt palju. Eriti meeldijälv oli Lindau õdede ettekandel Veljo Tormise „Etuudid helilaadides“, mis esitati aastaaegu kujutavate Eesti valguspiltide saatel. Võimlemisgruppe oli tervelt kolm: „Kalev-Estienne“ ja „Hitmika“ Torontost ning trupp Vancouverist. Nad esinesid väga mitmel üritusel, mis oli alati nauditav, kuigi pani imestama, et laulupeol peaaegu pool kava oli võimlemine ja siis veel rahvatants. Toronto gruppides võimles huigaliselt teistest rahvusest neide, mis just siis eriti silma torkas kui hiina valimusega võimlejad televiseerimise ajal esireas olid.

Klassikalisel kontserdil esinesid Epp-Karike Jürima-Sonin, Matti Riivald ja Paul Zawilski (ema eestlanna) klaveril, alul eesti ja hiljem rahvusvaheliste helinditega. Eelmainitud kaks lauljat esinesid ka vaimulikul kontserdil, mis minu arvates kõige paremini õnnestus. Kunstinäitusel oli mitmeid huvitavaid Põhja-Ameerika eesti kunstnike töid, millest oleksin tahtnud ise osta Karl Rubergi nahkreljeefi puust tormis, või tema akvarelle, kuid reisisides ei ole ju võimalik selliseid asju transporteerida. Omapärase üritusena oli välja kuulutatud välisvõitluse seminar, kus Maria Pedak-Kari ja Gilda Karu kirjeldasid kuidas saada kirjutisi Eesti küsimuste kohta ameerika ajalehtedesse. See võis ju nii mõnelegi õpetlik olla, kuid tuli kahjuks natuke liiga autokraatselt välja. Arved Plaks näitas valguspilte Eestist ja Rein Andre Eesti Teater Kanadas tõi lavale dramatiseeringu Gailiti „Leegitsevast südamest“, mida me olime juba Austraalias näinud. Peale selle muidugi laulupidu, mis toimus ilusas pargis pikkade, sirgete eukalüptipuude all, mis asja meile eriti koduseks tegid, aga mille lõhna pärast üldkorraldaja vapandas! Mina ei tunnud mingit eriliist lõhna. Seal juhtus ka mulle ennekuulmatu lugu: „Tuljak“ läks kaks korda segamini! Siis veel igasugu kokkutulekud – ka ENUS-i oma, kus viibis 23 liiget üle terve Ameerika mandri (ja Austraaliast) – ja peod.

Olin saanud sinna kast õpikuid, mis õnneks õigeks ajaks kohale jõudsid ja mis muudi läbi kahe päevaga. Lisaks sain veel hulga tellimisi nii õpikute kui ka kassettide jaoks.

Viimasest päevast pidime ilma jääma, sest kiirustasime oma tütre Aita pulma Massachusetts'is. Kuna meil olid erinevad reisiplaanid, siis sõitsime Innoga erilennuliinidega. Mina jõudsin kella veerand 11-ks õhtul Troy lennuväljale (New Yorgi osariigis), kuhu mu poeg Lembit vastu oli tulnud. Inno olevat aga ümberistumisel oma lennukist maha jaanud ja pidanud sõitma New Yorgi asemel hoopis Bostonisse. Õnneks oli lennuliin Altale teatanud, kes siis oli saanud veel peatada oma sõbratari, kes pidi Innole New Yorki vastu minema ja sai kätte Bostonist ühe nende sõbra, kes sinna talle vastu läks ja ta peigmehe vanemate koju pulmamaaja tõi. Mis aga sinna ei tuinud, oli Inno kohver. Nii pesi Aita veel õhtul isa ainukese sargi ja peigmehe isalt laenati sobiv kuub, sest pühapäeva hommikul ei oleks vist kull uut kuskilt saanud...

Olin olnud natuke kurb, et pulmad ei toimunud meie korraldusel, kuid päeva lõpuks arvasin, et ma ise ei oleks kull neid paremini korraldada osanud ega saanud. Aita oli juba nädal varem sinna läinud ja kõik oli plaanitsetud, toidud valmis keedetud. Taevataat andis ilusa, paikesepaistelise ilma ja tseremoonia metsaserval oli lihtne ning ilus.